

Byrådssak 114/23

Bibliotekplan for Oslo kommune - 2023-2026

Sammendrag:

Oslo kommune med Deichman i spissen er i en unik posisjon til å få til økt vekst i bruken av bibliotek. Flere nye bibliotekprosjekter pågår, og det nye hovedbiblioteket i Bjørvika har vært en stor suksess med svært høye besøkstall. Besøks- og utlånstall har hatt stor økning over flere år, og bibliotekene har kunnskapen som er nødvendig for å få til ytterligere vekst.

Byrådet vil bruke dette potensialet hos Deichman til at folk oppdager kraften i litteraturen, men også til å bygge fellesskap, styrke demokratiet og verne om ytringsfriheten. Byrådet vil at Deichman skal være en av våre viktigste kunnskapsinstitusjoner og en inkluderende møteplass. Når forskjellene mellom folk øker, vil byrådet at Deichman skal styrke sin rolle i å redusere sosial ulikhet.

Byrådet vil videreføre det gode arbeidet som gjøres av Deichman bibliotek sentralt og i lokalbibliotekene. Bibliotekplan for 2023-2026 vil legge større vekt på bibliotekets potensial som drivkraft i lokalsamfunnet.

Denne planen har tre mål, og under hvert mål gjengis prioriterte innsatsområder.

Byrådets mål:

Mål 1: Biblioteket tilbyr relevant kunnskap, litteratur og kulturopplevelser, og bidrar til bærekraft, deling og aktiv samfunnsdeltakelse

Mål 2: Biblioteket når flere, særlig barn og unge.

Mål 3: Biblioteket er en inkluderende møteplass, en drivkraft for gode lokalsamfunn og en lokal samarbeidspartner.

Saksfremstilling:

1. Innledning

Gjennom å forvalte ord og fakta, litteratur og kulturopplevelser, kan Deichman gi folk i Oslo grunnlag for egne meninger, innsikt og gode debatter – selve essensen i demokratiet. Deichman kan lage inspirerende møteplasser, og legge til rette for kreativitet og leseglede.

Biblioteket kan utfordre tankesett, skape dialog og tilhørighet mellom mennesker fra ulike steder og mellom mennesker i ulike livssituasjoner.

Verden er i stadig endring. Som samfunn har vi blitt minnet om hvor skjørt demokratiet kan være, også i land som ligner på vårt. «Alternative fakta», falske nyheter og ekkokamre på sosiale medier er fenomener som polariserer og setter demokratiet på prøve, også her hjemme.

Bibliotek har en unik posisjon i samfunnet. Det er helt gratis og tilgjengelig i folks nærmiljø. Bibliotekene har en langt mer mangfoldig brukergruppe enn andre kulturinstitusjoner. Slik fungerer de som en møteplass for ulike mennesker, og et sted der folk har lik tilgang på kunnskap og ressurser. Det gjør bibliotekene til et viktig verktøy for sosial utjevning, og for å bygge tillit og demokrati.

Kommuneplanens samfunnsdel har som mål at Oslo skal bli en grønnere, varmere og mer skapende by med plass til alle. Folkebibliotek bidrar positivt til å oppnå alle disse målene. Bibliotekene er viktige for utjevning i levekår, de bidrar til tidlig innsats for barn og unge og gir gratis og inkluderende kulturtilbud.

Byrådet har de siste årene satset stort på bibliotek, og vil fortsette den gode utviklingen i neste periode. Én viktig faktor som har bidratt til et bedre tilbud og besøk, er bedre og mer omfattende medvirkningsprosesser lokalt. Bibliotekene utvikles kontinuerlig med og for de som tilhører nabolaget til det enkelte bibliotek. Dette er en ønskelig utvikling. Selv om denne planen legger mange føringer for satsinger de neste årene, går den derfor ikke i detalj på tilbud i det enkelte bibliotek, men legger opp til at dette utvikles sammen med innbyggerne.

Bibliotek er en lovpålagt oppgave for kommunene. Lov om folkebibliotek (folkebibliotekloven) sier at bibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon. Videre skal bibliotekene være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

I arbeidet med rulleringen av bibliotekplanen har det vært holdt flere medvirkningsmøter, på Deichman Holmlia, på Demo Linderud og med ungdomsrådet i Deichman Bjørvika. De sentrale rådene i Oslo kommune er invitert til innspillmøte og også bedt om å komme med skriftlige innspill. Det har vært gjennomført møte mellom Byrådsavdeling for kultur, idrett og frivillighet og Bibliotekarforbundet og Fagforbundet iht. hovedavtalen § 14 f).

2. Bibliotekplan 2019-2022 - status og måloppnåelse

Bibliotekplan for Oslo kommune 2019-2022 hadde følgende mål:

1. Biblioteket skal være en terskelfri møteplass som stimulerer innbyggerne til aktiv samfunnsdeltakelse.
2. Biblioteket skal tilby og formidle relevant kunnskap, litteratur og kulturopplevelser.
3. Biblioteket skal nå flere, med vekt på barn og unge
4. Biblioteket skal samarbeide lokalt og sentralt for å møte innbyggernes behov.

Utvalgte tall fra 2022

- Ett hovedbibliotek og 23 lokalbibliotek
- 4 583 285 besøk
- 1 751 001 utlån, digitale utlån utgjorde ca. 11 %
- 48 392 nye lånere
- 10 224 arrangementer
- 240 860 deltakere på arrangement
- 448 ansatte (295 årsverk) pr. 01.01.2023

Siden 2014 har bystyret vedtatt 4-årige bibliotekplaner som styrer utviklingen av Deichman, Oslos folkebibliotek. Bibliotekene har systematisk blitt utvidet og satset på. Åpningstidene er radikalt utvidet gjennom meråpentløsninger i lokalbibliotekene, og nye åpningstider i Deichman Bjørvika, Oslos nye hovedbibliotek. Besøket har gått kraftig opp gjennom opprustning og endringer i lokalbibliotekene, og åpning av nytt hovedbibliotek. Antall nye lånere har økt og utlånet har økt, blant annet gjennom nye utlånsordninger og formidlingsløsninger. En ambisiøs satsing på teknologi har gjort biblioteket mer tilgjengelig.

Deichman Bjørvika har nesten seks ganger så høyt besøk som det gamle hovedbiblioteket på Hammersborg. Over 100 000 nye lånere er registrert etter åpningen i juni 2020. Hver femte av disse er mellom 15-25 år. Rekruttering av nye lånere er nær doblet fra 2018 til 2022.

Deichman har vunnet en rekke priser, blant annet Årets bibliotek og International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) pris for verdens beste folkebibliotek.

Deichman har gjennomført en rekke tiltak for å skape bedre møteplasser på tvers av hele byen. Bibliotekene på Grünerløkka og Torshov har blitt renovert, og biblioteket på Lambertseter har blitt relokalisert til bydelshuset. Alle lokalbibliotekene unntatt to er meråpne, det vil si tilgjengelige for publikum i forlengede åpningstider utenom betjent åpningstid.

En av de største endringene med nytt bibliotek i Bjørvika er publikums direkte tilgang til samlingene. Før flytting fra Hammersborg sto 80 % av samlingene på lukket magasin, mens så godt som hele samlingen nå er fritt tilgjengelig for publikum.

Antall deltakere på arrangement økte med 16 % i 2019, men trenden stoppet opp i mars 2020. Gjennom pandemien har Deichman stått for et omfattende digitalt arrangementsprogram. Det er utviklet nye lokale litteraturfestivaler, GroLitt i Groruddalen, Akerselva litteraturfestival og Litt Sør i Søndre Nordstrand.

Deichman har lang tradisjon for å drive målrettet arbeid mot barn i barnehage og småskolen, men har manglet et tilsvarende tilbud for ungdom. For å endre på dette har Deichman satset spesielt på ansettelse av ungdom i ulike stillinger, f.eks. aktivitetsledere, sommervikarer, trivselsvakter og ungdomsråd. I 2021 gjennomførte Deichman Ungdomsfestivalen UFO (Ung For Oslo) i høstferien med 137 arrangementer på 17 biblioteker og flere enn 3000 deltakere i målgruppen 14-18 år.

Biblo er et konsept utviklet spesielt for unge mellom 10 og 15 år, der voksne ikke har adgang. I 2019 hadde Biblo Tøyen 60 000 besøk. Biblo er også kåret til Årets bibliotek og har vært på Time Magazines liste over verdens 50 kuleste steder for barn. I 2022 startet oppgraderingen av Deichman Holmlia, og det ble tildelt midler til et eget Biblo på Holmlia i tilknytning til lokalbiblioteket.

Medvirkningsprosesser har hatt stor betydning for hvordan Deichman har utviklet tilbudet sitt, særlig for prosjektene på Linderud, Romsås og Holmlia. Etablering av ungdomsråd i Bjørvika, Furuset og Torshov inngår også i denne sammenhengen.

Deichman har utarbeidet en egen virksomhetsstrategi for 2021-2025. I de neste årene har Deichman valgt ut særlig fire områder der biblioteket skal jobbe for å utgjøre en forskjell for Oslos befolkning:

- bygge broer mellom ulike grupper i befolkningen
- lettere for befolkningen å dele
- styrke demokratiet
- verne om ytringsfriheten

Rent konkret vil Deichman bidra til at Oslos befolkning sammen skal:

- dele livserfaring, kunnskap og ferdigheter
- oppleve mening, ideer og optimisme
- løse utfordringer for et bærekraftig bysamfunn
- oppdage kraften i litteraturen, sammenhenger og kunnskap

Se nærmere om måloppnåelsen i vedlegg 1 til saken.

3. Byrådets vurdering

Oslo kommune og Deichman er i en unik posisjon. Flere nye bibliotekprosjekter pågår, og nye bibliotekmodeller prøves ut. Det nye hovedbiblioteket i Bjørvika har vært en stor suksess med svært høye besøkstall. Besøks- og utlånstall har hatt stor økning over flere år, og bibliotekene har kunnskapen som er nødvendig for å få til ytterligere vekst.

Deichman skal fortsatt bidra til at folk oppdager kraften i litteraturen, men også bygge fellesskap, styrke demokratiet og verne om ytringsfriheten.

I en tid der fakta utfordres, vil byrådet at bibliotekene skal være en av våre viktigste kunnskapsinstitusjoner.

I møte med økt polarisering, vil byrådet at Deichman skal være en inkluderende møteplass som bygger opp de lokale fellesskapene.

Når forskjellene mellom folk øker, vil byrådet at Deichman skal styrke sin rolle i å redusere sosial ulikhet.

Alle sektorer må spille på lag for å nå Oslos ambisiøse klimamål. Deichman skal bidra til kommunens arbeid for en grønnere by og en mer sirkulær økonomi, gjennom utlån av fysiske gjenstander og lokaler, deling av ideer og formidling av kunnskap.

4. Bibliotekplan for Oslo kommune 2023-2026

Byrådet vil videreføre det gode arbeidet som gjøres av Deichman bibliotek sentralt og i lokalbibliotekene. Målene i kommunens bibliotekplan for 2019-2022 videreføres derfor i stor grad, men med større vekt på bibliotekets potensial som drivkraft i lokalsamfunnet.

Denne planen har tre mål, og under hvert mål gjengis prioriterte innsatsområder i kulepunkter.

Byrådets mål:

Mål 1: Biblioteket tilbyr relevant kunnskap, litteratur og kulturopplevelser, og bidrar til bærekraft, deling og aktiv samfunnsdeltakelse

Mål 2: Biblioteket når flere, særlig barn og unge

Mål 3: Biblioteket er en inkluderende møteplass, en drivkraft for gode lokalsamfunn og en lokal samarbeidspartner

Nærmere om målene og innsatsområder:

Mål 1: Biblioteket tilbyr relevant kunnskap, litteratur og kulturopplevelser, og bidrar til bærekraft, deling og aktiv samfunnsdeltakelse

Folkebibliotekenes oppgave er å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon. Bibliotekene skal også være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

- **Økt utlån**

Bøker og andre medier er bibliotekets viktigste verktøy for formidling. I en tid med stadig flere muligheter for distraksjon og raske endringer, er bibliotekets utlånstilbud og tilrettelegging for lesing og kontemplasjon viktige og unike.

Byrådet vil at biblioteket aktivt bruker brukerinnsikt for å identifisere hvilke deler av samlingen som har potensial for vekst og satse på å utvikle disse. Byrådet mener det bør satses spesielt innenfor prioriterte grupper hvor det har vært en negativ utvikling, blant annet gutter i ungdomskolealder.

Byrådet vil at Deichman vurderer hvordan de kan styrke samlingen innenfor flerspråklig litteratur. Oslo har en stor flerspråklig befolkning og denne sammensatte gruppen bør få et bedre tilbud på sine morsmål.

Bibliotekets tilbud av e-lydbøker, e-bøker og annet e-innhold er kostnadskrevende. Det bør etableres samarbeid med nasjonale aktører for å skape gode fellesløsninger. Deichman skal fortsette arbeidet for å øke utlånet og tilby relevante formater.

- **Demokrati og mangfold**

Biblioteket har en viktig rolle i demokratibyggning og tilrettelegging for frie ytringer, deltagelse, tilhørighet og politisk engasjement – særlig hos unge. Biblioteket skal aktivt løfte frem og vise mangfoldet av stemmer i Oslo, og skape samarbeid og dialog basert på fakta og gode kilder.

Biblioteket skal bidra til å skape fremtidsstro gjennom å vise løsninger og vitenskapelig fremskritt. Deichman skal ta en rolle som aktiv tankevekker og deltaker i det offentlige ordskiftet om bibliotek, demokrati og ytringsfrihet. Dette kan oppnås gjennom mer samarbeid med andre, og å gå fra å snakke om mangfold til å være mangfoldig selv.

Byrådet vil at Deichman skal fortsette sine strategiske satsninger på demokrati og mangfold ved å slippe til mangfoldet av stemmer, verdier og holdninger i Oslo.

- **Opplæringstilbud**

Biblioteket spiller en viktig rolle med forskjellige opplæringstilbud, både i egen regi og i samarbeid med andre, for eksempel språkkafé, leksehjelp, datakurs for eldre, coding for jenter, og hvordan bruke symaskin. Samfunnet har beveget seg i en retning der innbyggerne forventes å oppdatere kunnskapen hele livet, og Deichman skal bidra til at kommunens befolkning har lik mulighet til å delta i en slik utvikling. Byrådet vil at biblioteket skal fortsette med å utvikle og tilby opplæringstilbud av høy kvalitet.

- **Bærekraft og deling**

Bærekraftig utvikling har tre dimensjoner: miljø og klima, økonomi og sosiale forhold. Bibliotekene bidrar til å oppfylle flere av FNs bærekraftsmål, som god utdanning, sosial utjevning, forsvarlig forbruk, livskvalitet, samarbeid, demokrati og velfungerende institusjoner.

Sammen eier innbyggerne en bred bokhylle, filmer, spill, verktøy, instrumenter, 3D-printere, datautstyr og møterom. Mye kan man låne med hjem, og noe må man bruke i biblioteket. Bibliotekene har folk som kan hjelpe, og huser ulike kurs og arrangementer som bidrar til kunnskapsdeling. Der begrunnelsen for deling tidligere har vært folkeopplysning, har den nå også et gjenbruksperspektiv. Jo mer vi kan dele, jo færre ting trenger vi å eie selv, noe som bygger opp under kommunens mål om å redusere materielt forbruk og skape en mer sirkulær økonomi. Grønne verksteder, tilbud og arrangementer kan brukes for at folk ikke bare har fysisk tilgang på ulike verktøy, men mulighet til å bruke dem. Oslo kommune vil at bibliotekene skal fortsette å bidra til å styrke tiltak for deling og gjenbruk, og dermed bidra til bedre miljø og klima.

Bibliotekene er sosialt utjevner ved at de er en gratis kulturinstitusjon med lik tilgang på kunnskap og ressurser for alle, og er en møteplass for et mangfold av mennesker.

Bærekraft

Deichman Grünerløkka jobber aktivt med grønne løsninger. Biblioteket har bygget opp en stor boksamling om klima- og miljøutfordringer, dyrking og bærekraft. De tilbyr verktøy- og hageutstyrsutlån, frøbibliotek, og holder arrangementer, verksteder og kurs for både voksne, barn og unge for å lære bort kunnskap og ferdigheter som gjør det enklere å leve mer miljøvennlig. Biblioteket bruker ikke engangsartikler, og har sitt eget kretsløp med bibliotekhage, formidlingskjøkken og kompostering. Bibliotekhagen er et utgangspunkt for barnehage og klassebesøk og grønnsaker fra bibliotekhagen brukes på ukentlige matverksteder for barn.

- **Arrangementer**

Bibliotek er en del av den kulturelle grunnmuren, og skal være en arena for kulturaktiviteter og samfunnsdebatter. Deichman er vårt best besøkte kulturtilbud. Biblioteket har hatt en stor vekst i arrangementer, og dette er viktige felles opplevelser.

Biblioteket bør utvikles videre som arrangør av varierte programmer som gir kunnskap og felles opplevelser, og at Deichman skal etablere samarbeidsløsninger og partnerskap med aktører innen kultur- og kunnskapsfeltet. Byrådet vil at biblioteket skal fortsette å tilby arrangementer av høy kvalitet til et bredt publikum.

- **Introduksjonsarena**

Biblioteket er en viktig introduksjonsarena til det norske samfunnet. Deichman tilbyr lavterskeltjenester som språkkafé, gruppeomvisninger, språkkurs, norsktrening og datahjelp, og låner ut letteste bøker og tilbyr digitale tjenester i form av lydbøker og aviser på flere språk. Tilbudet til barnefamilier i helgene i form av samling, veiledning, formidling og kulturarrangementer er en særlig viktig del av tilbudet til nye innbyggere i byen. Byrådet vil at Deichman skal jobbe med å videreutvikle tilbudet til mennesker som er nye i Oslo og Norge.

- **Ny teknologi**

Teknologi og digital kompetanse

Digitale veiledere er et samarbeid mellom Deichman og NAV Alna. Deichman v/publikumsseksjonen lyste ut stillinger som digitale veiledere og NAV plukket ut egnede kandidater til prosjektengasjementer på 3 mnd.

Jobben dreier seg om å hjelpe publikum med digitale utfordringer, ofte relatert til publikums-PCene, utskrift, kopi og scanning. Veilederne bidrar dermed til å utjevne det digitale gapet som finnes i befolkningen, og til å gjøre lånerne mer selvbetjente.

Deichman Bjørvika driver også fast datakurs for eldre i samarbeid med Seniorsurf.

Den teknologiske utviklingen i samfunnet, spesielt innenfor strømmetjenester og informasjonsutveksling, har stor betydning for biblioteket. Den teknologiske utviklingen går raskt, og for mange innbyggere er løsningene ukjente. Utviklingen øker også behovet for kritisk tenking i møte med nye store teknologiaktører. Byrådet vil at Deichman undersøker hvordan biblioteket i større grad kan bidra til å gi Oslos innbyggere mulighet til å utforske og ufarliggjøre nye teknologiske løsninger som kan være nyttig for vanlige innbyggere, og samtidig stimulere til kritisk tenkning rundt disse.

Mål 2: Biblioteket når flere, særlig barn og unge

Til tross for økte besøkstall i bibliotekene, er det fortsatt en stor andel av innbyggerne som ikke kjenner til eller bruker biblioteket. Byrådet ønsker at Deichman skal benytte kunnskapen som finnes om hvem som bruker og ikke bruker biblioteket til å nå fram til enda flere grupper gjennom målrettet bruk av relevante kommunikasjonskanaler, plattformer, nettverk og organisasjoner, foreninger e.l.

Bibliotekene må være tilgjengelige for alle. Alle bibliotek skal være universelt utformet, men i tillegg er det grupper som kan ha behov for tilrettelegging utover bygningsmessige tiltak, for eksempel personer med autisme eller demens. Deichman skal samarbeide med aktører som representerer grupper med spesielle behov for tilrettelegging, med mål om å øke besøket.

Barn og unge er en prioritert målgruppe. Deichman skal både være til stede der barn er i ulike faser, og invitere barn og deres foreldre inn i bibliotekbygget.

Byrådet vil at Deichman skal videreutvikle satsningen på barn og unge ved å tilby ungdomsjobber, et bredt aktivitetstilbud og etablere ungdomsråd for å sikre eierskap, medvirkning og motiverende deltakelse på barn og unges egne premisser. Bibliotekene bør være faste deltakere i det lokale forebyggende arbeidet for å hindre rus og kriminalitet blant barn og unge, Sammen Lager vi et Trygt Oslo (SaLTO), og bidra til bydelenes felles tiltak og satsningsområder.

- **Bjørvika**

Hovedbiblioteket har vært en stor suksess. Hovedbiblioteket har etablert seg som særlig viktig for barn, unge og barnefamilier fra hele Oslo og har et høyt besøk gjennom hele uken, inklusive helgene. Hovedbibliotekets nye posisjon for disse målgruppene tilsier at man må se på bruken av de samlede arealene på nytt, med sikte på å utvide arealet for barn. Byrådet vil vurdere å senke inntektskravet for å bruke mer av lokalene til bibliotektilbud og mindre til utleie.

Byrådet vil også vurdere å utvide åpningstidene på Deichman Bjørvika i helgene.

- **Tidlig innsats – samarbeid med barnehagene**

Deichman skal sikre gode og likeverdige bibliotektilbud i Oslo, som støtter opp om tidlig innsats og stimulere til leselyst med betydning for språkutvikling og tilegnelse av kunnskap. Tidlig innsats er avgjørende for sosial utjevning. Forskning viser at barn som blir lest for i fra tidlig alder, klarer seg bedre på skolen.

Lesefrø er et samarbeid mellom Deichman og over 100 barnehager i Oslo, og som sikrer barnehagebarn mer likeverdig tilgang til bøker og andre medier. Mange barn og unge blir kjent med biblioteket og får tilgang på bøker og lesing gjennom barnehage og skole. Det er derfor viktig at innsatser for å styrke barns språkutvikling ses i sammenheng, både internt i barnehagen og i bydelsadministrasjonen.

Godt samarbeid mellom barnehagen og biblioteket påvirker de foresattes interesse for bøker og bruk av biblioteket.

Byrådet vil at lokalbibliotekene skal fungere som sentral samarbeidspartner for å stimulere leselyst og språkutvikling, spesielt i levekårsutsatte områder.

- **Biblo**

Biblo er et konsept utviklet spesielt for unge der voksne ikke har adgang. Biblo Tøyen har vist seg å være et veldig bra tilbud til barn og unge. Flere barn og unge bør få glede av egne spesialbibliotek etter Biblo-modellen. Biblo Holmlia er under utvikling og vil åpne dørene i 2023. Byrådet vil at Deichman undersøker muligheten for ytterligere Biblo-tilbud for å sikre et godt bibliotektilbud til barn og unge i hele byen.

- **Ungdomsjobber**

Deichman har de senere årene gitt jobber til ungdom, og bidratt til å etablere relasjoner mellom bibliotek og lokalmiljø. Ansettelse av ungdommer på sommerbibliotek og som aktivitetsledere i bibliotekene tjener flere viktige formål. Ungdommer får en inngang til arbeidslivet og arbeidserfaring. Barn og unge får tilbud som er mer treffsikre fordi de er utviklet av og gjennomføres av ungdommer selv, og de får gode rollemodeller. Bibliotekansatte lærer også mye av å jobbe sammen med ungdom. Byrådet vil at Deichman skal fortsette satsingen på ungdomsjobber.

Ansettelse av ungdommer

Pilotprosjektet UFO – Ung for Oslo har base i Deichman Bjørvika, men jobber på tvers av hele Deichman. Prosjektet er innsiktsdrevet og samskaper aktivt med unge i alle ledd. Deichman Bjørvika har ansatt et ungdomsråd med 16-19-åringer fra svært ulike ungdomsmiljø, for å kvalitetssikre bredde og behov. 16.09.2022 ble arrangert Kultur natt for ungdom, en kveld gjennomprogrammert av unge, med nær 30 unge ansatte som vertskap, i tillegg til grunnbemanning. Svært ulike ungdomsmiljøer flokket til Bjørvika for en fantastisk kveld med rundt 4000-5000 deltakende.

- **Samarbeid med skolen**

Byrådet vil styrke samarbeidet mellom Deichman og Osloskolen slik at alle barn og unge i Oslo får et likeverdig folke- og skolebibliotektilbud. Byrådet vil øke leselyst og leseferdighet for alle klassetrinnene, og de gruppene som leser minst bør få et særlig fokus.

Byrådet vil at Deichman skal kunne tilby relevante opplegg til klasser gjennom hele det 13-årige skoleløpet. Satsningen på ungdom bør forsterkes, særlig med gode opplegg til mellomtrinnet. Skolesamlingen bør styrkes med bøker og e-bøker på norsk og engelsk, og samlingen bør utvides med litteratur til også videregående skoler som per i dag ikke er inkludert i tjenesten.

Standardiserte formidlingsopplegg bør utvides og tilbys alle klassetrinn innen de tverrfaglige temaene demokrati og medborgerskap, bærekraftig utvikling, folkehelse og livsmestring.

- **Bedre skolebibliotek**

Det er store forskjeller på skolebibliotekene i Oslo. Utdanningsetaten startet derfor et skolebibliotekprosjekt høsten 2019. Det er laget en kvalitetsutviklingsplan og en skolebibliotekstandard for Oslo i 2021. Skolebibliotek som arena i skolen er forankret i opplæringsloven og i Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2030. I Bibliotekplan for Oslo kommune 2019-2022 ble det vedtatt en styrking av skolebibliotekene. Byrådet foreslår å fortsette arbeidet med å styrke skolebibliotekene. Per i dag er det 23 grunnskoler som mangler skolebibliotek. (GSI-tall 2021).

Byrådet mener at Deichman har et stort potensial som ressurscenter for skolebibliotekene i grunnskolen, videregående skole og voksenopplæringen, og vil at Deichman knytter tettere samarbeid og vurderer å etablere faglige nettverk, legger til rette for deling, og tilbyr relevante kurs i temaer som formidling, kildekritikk, litteraturkunnskap og samlingsutvikling.

Mål 3: Biblioteket er en inkluderende møteplass, en drivkraft for gode lokalsamfunn og en lokal samarbeidspartner.

Byrådet vil at Deichman skal bygge sterke relasjoner og nettverk i lokalmiljøene. Publikumsarbeidet kan praktiseres på nye og innovative måter med mål om å engasjere lånerne, frivillige og andre aktører til å både skape og ta del i meningsfulle aktiviteter på biblioteket.

- **Lokal møteplass**

Møteplass-begrepet har utviklet seg de siste årene. Bibliotekene har endret rolle fra å være en samling bøker til å bli en utvidelse av stua. Bibliotekene er nå i større grad en aktør som igangsetter og tilrettelegger for mer aktiv samhandling, og som kan bidra til å utløse krefter som finnes lokalt. Byrådet vil at Deichman skal være en attraktiv arena der også de som ikke kommer av seg selv kan inkluderes og settes i kontakt med andre.

Byrådet vil at Deichman skal søke samarbeid med andre aktører som kan bidra til utviklingen av biblioteket som møteplass. Dette betyr at Deichman systematisk må samarbeide med aktuelle aktører i lokalmiljøene som bydeler, frivillige organisasjoner og lokale initiativ, redaktørstyrte medier, kunst- og kulturinstitusjoner, folkevalgte organer, kunnskapsinstitusjoner m.fl.

Deichman i lokalmiljøet

På Deichman Tøyen og Biblo Tøyen samles innbyggerne på tvers av sosial tilhørighet, og biblioteket har blitt et av de viktigste møtestedene på Tøyen. Det de som bruker tilbudene har til felles er en tiltrekning mot et gratis møtested i nabolaget.

Biblioteket på Tøyen fungerer som et nav for frivillighet og samarbeid i bydelen og bidrar til å redusere sosiale og økonomiske forskjeller samt fjerner kulturelle barrierer mellom naboer. For noen blir deltagelse på aktivitetene en vei inn i arbeidslivet, for andre en vei ut av ensomhet, mens for en tredje kan det bety å føle seg nyttig ved å være frivillig og hjelpe andre som behøver det.

- **Gode lokaler**

Nærmiljøene i Oslo har behov for gode kulturlokaler. Store kommunale ressurser i form av møterom, scenerom og teknisk infrastruktur står tidvis ubrukt om kvelden ved Deichmans lokaler. Tilgangen på møterom og lokaler gjennom helautomatiserte bookingløsninger vil bidra til å gjøre biblioteket mer tilgjengelig for flere og bidra til at flere lokale initiativ kan gjennomføres. Dette bidrar også til byrådets mål om at flere av kommunens lokaler tilrettelegges og gjøres tilgjengelig for frivilligheten. Bibliotekene bør videre etablere seg som en viktig arena i lokalmiljøet for folkemøter og viktige debatter.

Byrådet vil at brukerne av bibliotekene både i bemannet og meråpen tid skal oppleve trygghet og trivsel. Innføring av meråpent har medført en stor og gledelig vekst i besøkstallet. Det er imidlertid store variasjoner mellom bibliotekene. I bibliotekene som holder meråpent er hvert fjerde besøk i meråpentid. Av det samlede besøket i Deichman, inkludert hovedbiblioteket, utgjør meråpentbesøk i underkant av 10 %. Økt besøk kan også føre til økt risiko for uønskede hendelser. Deichman benytter i dag vektertjenester, både som en ambulerende tjeneste, og ved behov stasjonært ved enkelte lokalbibliotek. Ved enkelte lokalbibliotek har det vært gjort forsøk med alternative løsninger med god effekt. Her ble det ansatt trivselsvakter rekruttert blant unge voksne fra nærmiljøet. Trivselsvaktene bygde relasjoner til ungdom i lokalmiljøet og var i stand til å endre atferd, ikke bare korrigere den. Biblioteket fikk også økt tilknytning til nærmiljøet ved å tilby meningsfulle jobber til unge voksne fra området. Byrådet ønsker at denne satsingen skal utvides.

- **Kriterier for lokalbibliotek**

Bibliotekenes plassering og lokalenes attraktivitet bidrar sterkt til veksten i besøk, og hvorvidt Deichman er en attraktiv samarbeidspartner.

Følgende kriterier gjelder for plassering og utforming av Deichmans permanente lokalbibliotek:

- Antall innbyggere og forventet befolkningsvekst i området - biblioteket skal nå flest mulig.
- Nærhet til knutepunkt, kollektivtransport eller bydelsentrum - biblioteket skal være lett tilgjengelig, synlig og plassert der folk ferdes.
- Geografisk spredning: Alle skal ha et bibliotektilbud som er enkelt tilgjengelig.
- Det skal være et fullverdig lokalbibliotek i alle bydeler.
- Universell utforming: Alle skal kunne bruke biblioteklokalene.
- Levekårsutfordringer og barnefattigdom: I områder der mange har lav inntekt og bor trangt skal det vurderes ekstra bibliotektilbud, for eksempel i form av spesialiserte tilbud som Biblio.

For Demo (se neste punkt), pop-up og andre midlertidige tilbud gjøres det individuelle vurderinger ut ifra bibliotekets mål for tilbudet.

- **Nye bibliotekmodeller**

Deichman har de senere årene prøvd ut midlertidige bibliotekløsninger under paraplyen «Demo». I Demo-konseptet har biblioteket fokusert på hurtig utprøving av ulike hypoteser for å få ny innsikt i låneratferd og bibliotekbruk. Byrådet vil at videre satsing på Demo-konseptet ved nye lokasjoner fokuserer på utprøving av nye bemannings- og formidlingsløsninger, samt økt tilgjengelighet for publikum og ulike samlingsløsninger.

Demo-konseptet egner seg også godt til å etablere bibliotektilbud på et tidlig stadium i planleggingsfasen for å kartlegge og imøtekomme lokale behov.

Enkelte av lokalbibliotekene har spesialsamlinger som Serieteket ved Grünerløkka og Ari-samlingen (antirasistisk litteratur) ved Holmlia, med tilhørende kompetanse og aktiviteter. Muligheten for flere slike samlinger bør vurderes ved flere lokalbibliotek med utgangspunkt i statistikk og kjennskap til lokale preferanser og behov. I denne sammenheng er det særlig interessant å se på lesevanene i aldersgrupper med stort frafall, f.eks. gutter i ungdomsskolealderen.

Nye bibliotekmodeller

Demo Linderud er et tidsavgrenset prosjektsamarbeid mellom Deichman og Bydel Bjerke, finansiert av nærmiljøatsingen på Linderud, Sletteløkka og Veitvet. Dette er en kulturell møteplass for lokalebeboere i alle aldre med særlig fokus på barn og unge, og et sted for lokale organisasjoner og frivilligheten i nærmiljøet.

Gjennom samarbeid med bydel Bjerke har Demo Linderud i løpet av kort tid etablert seg som en populær møteplass for hele lokalmiljøet, og barn og unge bruker lokalet aktivt.

Demo Linderud har også blitt et sted der bydelens tjenesteytere kommer for å holde seg oppdatert på hva som skjer, møte andre, eller bare ta en kaffe og slå av en prat.

• **Pågående og nye bibliotekprosjekter**

Det har vært stor besøksvekst i alle lokalbibliotek som har blitt oppgradert de seinere årene. Den viktigste faktoren for besøksvekst de kommende årene er oppgradering av eksisterende biblioteker og åpning av nye. For at denne strategien skal fungere er det viktig at kvaliteten i tilbudet og lokalene opprettholdes. Selv om alle lokalbibliotekene er oppgradert de seinere årene, var ikke alle oppgraderingene like omfattende. For å nå ut til flere bør det gjøres en evaluering av arbeidet som er gjort med mål om å identifisere lokalbibliotek som har potensial for videre vekst.

▪ **Mortensrud**

Byrådet arbeider med å følge opp bystyrets vedtak om nytt bibliotek på Mortensrud sammen med fritidsklubb, frivillighetssentral, sykehjem og Omsorg+-boliger.

I dag er det få møteplasser i nærområdet på Mortensrud. Byrådet har sett behov for etablering av et bibliotektilbud på Mortensrud i påvente av at det nye lokalbiblioteket står ferdig. Et midlertidig bibliotek er med på å bygge opp gode bibliotekvaner og skape entusiasme i nærmiljøet. Det vil også kunne gi et enda bedre grunnlag til å teste ut biblioteket som arbeidssted for ungdom, samarbeid med bydelstjenester og opprette god kontakt med frivilligheten. Biblioteket åpnet i april 2023.

▪ **Bydel St. Hanshaugen**

Bydel St. Hanshaugen har ikke et eget bibliotektilbud etter at hovedbiblioteket flyttet fra Hammersborg til Bjørvika. Byrådet vil etablere et midlertidig bibliotek på Veterinærhøyskolen sammen med andre kommunale formål, og vurdere om et permanent bibliotek skal ligge på samme sted. Inntil det midlertidige biblioteket er på plass, vil det være et utvidet sommerbibliotek i bydelen.

- Bydel Ullern

Bibliotektilbudet i bydel Ullern er i dag det kombinerte skole- og folkebiblioteket på Smestad skole. Biblioteket fungerer i praksis i liten grad som lokalbibliotek, blant annet på grunn av bibliotekets plassering i bydelen og i skolebygningen. Ifølge skolebehovsplanen skal Smestad skole rehabiliteres, og lokalene deretter benyttes til skoleformål.

Hoff/Skøyen er et område med store byutviklingsprosjekter der innbyggertallet vil øke. Bibliotek vil inngå i flerformålsprosjektet som er under planlegging på Hoff sammen med skole, flerbrukshall, Omsorg +-boliger og bydelsfunksjoner.

Byrådet vil vurdere muligheten for å etablere et midlertidig bibliotektilbud i bydelen i en overgangsfase fram til nytt bibliotek er etablert.

- Holmlia

Deichman Holmlia er det eneste av Deichmans lokalbibliotek som ikke har gjennomgått en større oppgradering. Biblioteket oppgraderes og utvides, og det blir laget et eget bibliotek for barn og unge – Biblo Holmlia. De nye lokalene tas i bruk høsten 2023.

Lokalene vil gi plass for større grupper for debatter, arrangement og mindre konserter. Løsningene vil bli fleksible slik at også andre lokale krefter kan benytte arealene. En egen barneavdeling vil gjøre det mer attraktivt for barnefamilier å besøke biblioteket. Det blir også stille soner med mulighet for studier eller bare å slappe av. Biblo Holmlia blir en møteplass kun for barn mellom 10-13 år. Her skal barna oppleve ro, kjenne på samhold og få påfyll gjennom mange forskjellige aktiviteter som verksted, sceneopptreden og grupperom.

- **Bibliotekstruktur Groruddalen**

Byrådet har vurdert bibliotekstrukturen for Groruddalen. Stovner, Furuset og Grorud senter er de viktigste knutepunktene i Groruddalen. Deichman har i dag lokalbibliotek i Groruddalen på Stovner, Furuset, Romsås, Bjerke og Nordtvet. I tillegg driver Deichman statlig finansiert bibliotek for innsatte og ansatte på kvinnefengselet på Bredtvet. I samarbeid med områdeløftene har det vært etablert et midlertidig Demo-bibliotek på Linderud, i tillegg til utviding og styrking av bibliotektilbudet på Romsås.

- Romsås

Biblioteket er en viktig positiv faktor på Romsås i dag. Pilotprosjektet på Deichman Romsås er sentralt for å avdekke hvilke typer bibliotekstjenester som er mest hensiktsmessige på Romsås framover. Byrådet ønsker at dette i løpet av planperioden utvides og etableres som permanent bibliotektilbud. Mulige konsepter er barnebibliotek eller et tilbud som retter seg spesielt mot barnefamilier.

- Grorud

Grorud er et knutepunkt for buss- og t-bane, et mye brukt handlesenter og helsestasjon. Det er større byutviklingsplaner for Grorud. Byrådet vil vurdere om det skal etableres et nytt og større lokalbibliotek på Grorud senter.

- Linderud

Linderud er et lokalt sentrum som tiltrekker seg mennesker i en stor omkrets, særlig grunnet Linderud senter. Det er også en levekårsutsatt del av bydelen. Demo på Linderud gir nyttig

kunnskap om nærmiljøets ønsker. Byrådet vil vurdere å opprette et større, permanent bibliotek på Linderud i løpet av planperioden.

▪ Økern

Økern vil i tiden fremover transformeres om fra industriområde til et tettere bystrøk med boliger og næringsbygg. Byrådet vil vurdere om det bør etableres et bibliotek på Økern når flere boliger, handel og service forvandler denne delen av byen til et mer levende lokalsentrum. Dette vil ligge noe fram i tid. Byrådet vil vurdere å etablere et midlertidig bibliotektilbud på Økern i løpet av planperioden.

Lover og regelverk, tidligere vedtak

- Lov 20. desember 1985 nr. 108 om folkebibliotek (folkebibliotekloven)
- Lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)
- Nytt Deichmanske hovedbibliotek – Bygging og finansiering, bystyresak 72/13, 06.03.13
- Borgernes bibliotek. Bibliotekplan for Oslo kommune i perioden 2014 til 2018, bystyresak 325/14, 12.11.2014
- Bibliotekplan for Oslo kommune 2019-2022 – bystyresak 131/19, 12.06.2019

Økonomiske og administrative konsekvenser

De økonomiske og administrative konsekvensene av saken spilles inn og behandles i de ordinære budsjettprosessene.

Tilleggsforslag vil bli fremmet når innsatsområder som skal vurderes i bibliotekplanperioden er utredet og det er behov for økte bevilgninger. Dette vil være nødvendig ved etablering av nye bibliotek, herunder bl.a. Biblo. Det kan også være aktuelt for andre innsatsområder som å utvide samarbeidet mellom skolen og biblioteket, og arbeidet med å styrke skolebibliotekene.

Vurdering av sakens konsekvenser for mennesker med nedsatt funksjonsevne

Bibliotekplanen slik den er foreslått vil bedre tilbudet og tilretteleggingen for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Vurdering av sakens fordelingskonsekvenser

Bibliotek har positive fordelingskonsekvenser. Bibliotek er gratis og for alle. Når forskjellene mellom folk øker, vil bibliotekenes rolle i å redusere sosial ulikhet være særlig viktig. Ett av kriteriene som det skal legges vekt på ved plassering og utforming av bibliotek er levekårsutfordringer og barnefattigdom. I områder der mange har lav inntekt og bor trangt skal det vurderes ekstra bibliotektilbud, for eksempel i form av spesialiserte tilbud som Biblo.

Byrådet innstiller til bystyret å fatte følgende vedtak:

Sak om bibliotekplan for Oslo kommune 2023-2026 tas til orientering.

Byrådet, den

Raymond Johansen

Omar Samy Gamal

Vedlegg:

1. Status for oppfølging av Bibliotekplan for Oslo kommune 2019-2022
2. Deichman skoletjenesten - Styrking og utvikling - utredningsrapport 2020
3. Kart om bibliotek i Oslo
4. Statistikk nordiske hovedsteder
5. Kjennskap og inntrykk av Deichman, Oslo omnibus 14.-21. september 2022, Respons analyse
6. Statistikkvedlegg til bibliotekplan
7. Statistikk norske storbybibliotek 2019 og 2022
8. Bibliotekstruktur i Groruddalen utredning, Deichman bibliotek
9. Bibliotekplan 2023-2026 - møte i henhold til hovedavtalen § 14f - referat versjon 12.05.2023